

İL MESLEKİ EĞİTİM POLİTİKALARI UYGULAMALARI, 4. MADDESİNE İTİRAZIMIZ

İzmir İl İstihdam Ve Mesleki Eğitim Kurulunun 30.10.2024 Tarihli 2024/4 Olağan Toplantı Gündeminde, 2.Bölüm: İl Mesleki Eğitim Politikaları Uygulamaları, 4. Maddesinde; “MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin 9. Maddesinin 4.Fıkrasında belirtilen “İşletmelerdeki mesleki eğitimin gündüz yapılması esastır. Ancak 22.05.2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununun 73.Maddesine göre sanayiye ait işlerin dışındaki diğer sektörlerde mesleki eğitim, sektörün ve program türünün özelliği ile iklim şartları ve yılın belli zamanlarında çalışan işletmeler dikkate alınarak İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulunun kararıyla günde 8 saati ve saat 22:00’yi geçmemek üzere gecede yapılabilir.” hükmü doğrultusunda Yiyecek İçecek Hizmetleri ile Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri Alanı bulunan okullarımız öğrencilerinin bu maddeden yararlanması.”

Konusundaki itirazımız, önerilerimiz ve gerekçelerimizi kurulun görüş ve önerilerine sunarız.

İTİRAZIMIZ

İtirazımızın “GEREKÇELER” bölümünde de belirttiğimiz gibi çocuk işçiliğinin denetimsiz, güvenli bir ortamda, kamu kaynaklarının özel sektöre aktarılması yoluyla yasal hale getirilmesi uygulamasının adıdır MESEM.

Bu uygulamanın eğitimdeki bir stajeri işçi olarak çalıştırılmasına yol açmaması için önlemler alınmalıdır. Bu önlemlerden biri de çalışma saatlerinin kısıtlanmasıyla çalışma saatlerinin özel sektör lehine gece saatlerine kaydırılması hem çocuk sağlığı hem iş güvenliği hem de eğitim hakkı açısından uygun değildir. MESEM kapsamındaki çocukların yaşları ilerleyen saatlerde iş kazalarına uğrama olasılığı açısından tehlike arz etmektedir. “Mesleki ve Teknik Eğitim Politika Belgesi” göz önüne alındığında bu önerinin iyi niyetli bir öneri olmadığı açıktır.

MEB tarafından yapılan açıklamaya göre MESEM kapsamının 10 yaşa düşürülmesi planlanmaktadır. Bu planlama asla kabul edilemez.

İşsizliğin önemli bir sorun olduğu ve güncel sayıyla MESEM kapsamındaki “işçi öğrencilerin” sayısının 1 milyon 745’ye ulaştığı ve bu çocukların resmi olarak haftada 4 gün çalıştığı göz önüne alınırsa ikinci bir vardiyayı daha doldurmaları genel işsizlik açısından negatif etki yaratacaktır. Ayrıca önerilen iş kollarında gündüz saatlerinde staj yapma olanağı mevcuttur.

ÖNERİLERİMİZ

- Öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek uygulama ve bilim odaklı, nitelikli mesleki eğitim sağlanmalıdır. Bu anlamda mesleki teknik eğitim ülkemiz açısından vazgeçilmez bir eğitim alanıdır.
- Öğrencilerin “başarısızlıklarının” kaynakları araştırılmalı, çözüm üretilmeli, örgün eğitime devamını sağlamak için gerekli adımlar atılmalı ve her yurttaşın en temel hakkı olan eğitime erişimini güvence altına almak amacıyla, ihtiyacı olan tüm öğrencilere burs desteği verilmelidir.
- MESEM kapsamında çocukların staj gördüğü işyerlerinde İş Güvenliği Uzmanı ve İş Yeri Hekimi bulundurma zorunluluğu olmalıdır.
- Staj saatleri çocuğun okulda bulunma saatlerini geçmemeli, çocuğun okulda sosyalleşmesinin engeli olmamalıdır. Lise 2. Sınıftan önce stajlar başlamamalıdır.
- MESEM kapsamındaki alanlarda denetimler arttırılmalı, iş kazaları, fazla çalışma, işçi gibi çalıştırılma, mesleki eğitimin verilmemesi sorunları giderilmelidir. Bağımsız denetçilere ve okul öğretmenlerine denetim olanakları yaratılmalıdır.
- Usta Öğretici eğitimleri ve sınavları niteliği arttırılmalı, eğitimcilerin öğrencileri eğitmek dışında iş yapması engellenmeli, öğrenci sayısı eğitimcilerin önerdiği şekilde 5 e indirilmelidir.
- Özel sektörün stajyer öğrencilere işçi gibi davranmalarının önüne geçilmelidir.

- MESEM öğrencilerinin masraflarının işsizlik sigortası fonundan karşılanmasına son verilmeli, bugüne kadar haksız bir şekilde aktarılan kaynaklar yeniden tahsil edilmelidir.

GEREKÇELERİMİZ

MESEM uygulaması, yoksul aile çocuklarının eğitimdeki “başarısızlıklarını” araştırmak ve çözüm üretmek yerine onları kardeşlerini okutmak, eve ekonomik katkıda bulunmak zorunluluğuyla başbaşa bırakmaktadır.

ILO’ya göre çocuk işçiliği, “çocukların çocukluklarını yaşamalarını engelleyen, potansiyellerini ve saygınlıklarını azaltan, fiziksel ve zihinsel gelişim açısından zararlı işler” olarak tanımlanır. Aynı zamanda çocukların okula devam etmesini engelleyen veya erken yaşta okuldan ayrılmasına yol açan işleri de kapsar. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre 18 yaşına kadar her birey çocuk olarak kabul edilir. Bu nedenle, 18 yaş altındaki çalışanlar, çocuk işçi olarak tanımlanır.

MESEM, Türkiye’de çocuk işçiliğini yasallaştıran ve bu emeği eğitim adı altında gizleyen bir yapıya dönüşmüş durumda. MESEM modeliyle Türkiye, uluslararası sözleşmelerle yasaklanan ve sınırları keskin olan çocuk işçiliğini yasaklamak bir yana, kurumsallaştırarak meşru ve yasal bir hale dönüştürdü.

MESEM, mesleki eğitim veren liseler içerisinde açılan eğitim programıyla, öğrencilerin haftanın 4 günü işyerlerinde çalışması, 1 gün ise okulda teorik eğitim görmesinin planlandığı bir “eğitim” modelidir. Modele göre, 9. sınıf itibarıyla “çırak” sıfatıyla başlanan MESEM’lerde, 11.sınıf sonunda “kalfalık”, 12.sınıf sonunda ise “ustalık” belgesi verileceği; akşam ya da hafta sonları verilecek teorik fark derslerini tamamlayana ise ayrıca meslek lisesi diploması verileceği tasarlanmıştır.

MESEM’in yasalaşması, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda değişiklik yapan ve 9 Aralık 2016 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6764 sayılı Torba Kanun’la olmuştur. Bu değişikliklerle eskiden “yaygın eğitim” içinde olan çıraklık eğitim modeli örgün ve zorunlu eğitim kapsamına alınmış, MESEM’ler Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır.

Aralık 2021’de yürürlüğe giren ve Mesleki Eğitim Kanunu’nda değişiklik yapan bir torba yasa ile MESEM’lilere ücret ödenmesi hayata geçirilmiştir. Yeni düzenlemeyle, 9., 10. ve 11. sınıftaki öğrencilere asgari ücretinde %30’undan az olmamak ve kalfalık belgesi sahibi 12. sınıflara ise asgari ücretin %50’sinden az olmamak üzere ücret ödenmesi yasalaşmıştır. Yine iş kazası, meslek hastalığı ve hastalık durumunu kapsayan sigorta primlerinin de asgari ücretin %50’si üzerinden ödenmesi kararlaştırılmıştır.

Değişen mevzuatla **öğrencilere ödenecek ücretlerin tamamının işsizlik sigortası fonundan karşılanmak üzere devlet tarafından ödenmesi sağlanmıştır.** Değişiklikle yılın herhangi bir zamanı, herhangi bir okuldan MESEM’e geçişleri kuralı bir şekilde uygulamıştır. MESEM’e kayıt olmak için ortaokul mezunu olmak ya da herhangi bir ortaöğretim kurumuna kayıtlı olmak yeterli görülmüştür. Kayıt yaptırmak için 18 yaşını tamamlamamış olma şartı MESEM’e özel kaldırılarak her yaştan kişinin MESEM’e kayıt yapabilme olanağı sağlanmıştır. **Aranan tek koşul “bir işyeri ile sözleşme” yapmak olmuştur.**

Ocak 2022’de MESEM uygulaması başlamış, öğrencisi sayısının 11 ayda 159 binden 1 milyon 33 bine yükseldiğini açıklamıştır.

2022 Öğrencilerin bir işyerinde çalışabilmesi için o işyerinde bir “usta öğretici” olması yeterli görülmüştür. **Usta öğreticilik belgesinin alınması için de internet üzerinden “eğitim” alınması ve “formalite” bir e-Sınav yeterli görülmüştür.** Bu şekilde her ustaya eğitim verme zorunluluğu olmadığı 12 çırak öğrenciye kadar çalıştırma yetkisi verilmiş, daha sonra **bu sayı artırılarak 40 öğrenciye kadar çıkartılmıştır.**

İş Güvenliği ve İş Kazaları

MEB Şubat 2024’te kendi verileriyle çocukların çalıştığı MESEM’lerin yüzde 10’unun işçi sağlığı ve güvenliğine uygun olmadığını duyurdu.

Dikkatsizlik ve dalgınlığın yol açtığı bildirilen iş kazalarında esas belirleyici olanın uzun çalışma saatleri olduğuna dikkat çekiliyor. Kazaların çoğunluğu çocukların iş yerinde olmaması gereken

saatlerde gerçekleştiği tespit edildi. Her ne kadar “haftada 4 gün, günde 8 saat” şeklinde bir düzenleme olsa da **öğrenciler çoğunlukla haftanın 5-6 günü ve en az 10 saat çalıştırılıyorlar**. 2022 yılında yapılan anket sonucuna göre, katılımcıların yüzde 65.1’i günde 10 saatten fazla çalıştırılıyor. Katılımcıların yüzde 67.6’sı “Yıllık izin süreniz ne kadar?” sorusuna, “14 gün ve altı” cevabını vermişler. Resmi tatiller, ara tatil ve yaz tatillerini de çalışarak geçiren öğrencilerin 30 günlük ücretli izin hakkı çoğunlukla kullandırılmıyor. Okuldaki haftada 1 günlük eğitimlerinde yalnızca 6 gün devamsızlık yapma hakkı bulunan öğrencilerin bir çoğu **işyeri izin vermediğinden okula gidemediği için sınıfta kalıyor**.

Birçok MESEM’li her ne kadar çırak ya da kalfa olsa da iş yerinde fiilen bir işçi olarak çalışıyor. Yalnız çalıştırmasının dahi yasak olduğu tezgahlarda, makinelerde birçok defa tek başlarına çalıştırılıyorlar. MESEM öğrencileri bazı yerlerde fiziksel şiddet, dayak ve tacize de maruz bırakılıyor.

MESEM’lerde sadece 2023’te 7, bu güne kadar toplamda 9 çocuk işçi yaşamını kaybetti.

MESEM kapsamındaki öğrencilerin büyük bir çoğunluğu en fazla 10-15 kişinin çalıştığı küçük işletmelerde çalışıyor. İş yeri tehlike sınıfı tebliğine göre “az tehlikeli” olarak tanımlanan özel sektör iş yerlerinde 50’nin altında işçinin çalışması durumunda, iş güvenliği uzmanı hizmeti almaktan muaf durumda. Esasen buralarda da iş güvenliği uzmanının bulunması yasal düzenleme haline getirildi ancak bu mevzuatın uygulanması yıllardır iktidar tarafından erteleniyor. **Yasal olarak iş güvenliği uzmanı ve iş yeri hekimi bulundurma zorunluluğu olan özellikle de sanayi sitelerindeki küçük atölyelerin çoğunluğunda bu yasal zorunluluk da yerine getirilmiyor.**

Ekim 2017 tarihli Mesleki Eğitim Kurulu 30. Toplantısının 1 Nolu kararı: “3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamındaki meslekalan/dallarında, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerine verilen işletmede mesleki eğitim, staj, çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimlerinde; bir program dâhilinde, usta öğretici gözetiminde ve gerekli iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin alınması şartıyla **tehlikeli ve çok tehlikeli işler sınıfında yer alan işler ve iş yerlerinde mesleki eğitim alabilirler ve bu ortamlarda bulunabilirler.**” denilmektedir.

Bakan Yusuf Tekin bir soru önergesine cevaben MESEM lerde hayatını kaybeden çocuk sayısını vermezken iş kazası geçiren öğrenci sayısını 336 olarak açıkladı. En çok kaza ve can kaybı yaşanan işyerlerinin inşaat, metal, ağaç işleri, motor ve makine sektörleri olduğu söylenirken kaza geçirenlerin 316’sının erkek, 20’sinin ise kadın olduğu belirtildi. İş kazalarının çok azının bildirildiği de biliniyor.

Denetim Sorumluluğu

Mesleki Eğitim Kanunu’nun iş yeri, eğitim kurumu ve özel sektör arasındaki ücret, sosyal güvenlik ve izin hakları açısından ilişkiler incelendiğinde denetim ve gözetim yükümlülüğü Milli Eğitim Bakanlığının.

Şubat 2024’ten itibaren iş yerlerine yönelik denetim yapıldığını açıklayan MEB, denetimlerde 94 bin 301 işletmeden 8 bin 406 iş yerinin işçi sağlığı ve güvenliği şartlarına uymadığını açıkladı.

ÇSGB’nin Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının tüm ülke genelinde işçi sağlığı ve iş güvenliği yönünden **denetlediği iş yerlerinde çalışan çırak ve stajyer sayısı 6 bin 761**. MESEM’lerle birlikte sayısı 1.5 milyonun üzerinde olduğu ifade edilen, kayıt dışı ve mevsimlik çalışan çocuk işçiler de katılırsa yaz aylarında sayısı 5 milyonu bulan **çocuk işçilerin sadece binde 1.4’ü işçi sağlığı ve güvenliği yönünden denetlenmiş**.

Bazı okul yöneticileri, hayali öğrencilerle “vurgunlar” yaptı, her yönüyle denetimsiz bu system suç üretiyor. Bunlardan sadece ortaya çıkanları; Kocaeli’ndeki İzmit Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde, geçen yıl MESEM’e 22 bin sahte kayıt yapılarak 700 milyon TL para alındı. Adana Ceyhan’daki Altı Ocak Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde MESEM’e kaydedilen sahte çıraklar aracılığıyla yaklaşık 3 milyon liralık vurgun yapıldı. Erzincan Çayırılı’da bazı okul yöneticilerinin, bazı esnaflarla iş birliği yapıp MESEM programı kapsamında, hayali kursiyerlerle kurs açtıkları, birçok öğrencinin haberi olmadan istekleri dışında kursa kaydedildikleri sahte imza ve izinsiz mühür kullanılarak milyonlarca liralık yolsuzluk yapıldı.

MESEM aracılığıyla yalnızca çocuk emeği sömürüsü değil, işçilerin ücretlerinden kesilen paralarla oluşturulan işsizlik sigortası fonu da boşaltılıyor.

Mesleki ve Teknik Eğitim Politika Belgesindeki Tehlikeler

Bakan Yusuf Tekin, Ocak 2024'te Kastamonu'da bir MESEM açılışında işverenlere "Mesleki eğitimde siz nasıl istiyorsanız onu yapalım. Eğitimin içeriğini de siz belirleyin" dedi.

MEB'in mesleki eğitimde atmak istediği adımlar bu yıl Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) ile Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kurulu (OSBÜK)'ün görüş ve önerileriyle "Mesleki ve Teknik Eğitim Politika Belgesi"nde toplanarak yayımlandı. Belge önümüzdeki dönem sadece mesleki eğitim alanında değil bir bütün olarak tüm eğitim kademelerinde mesleki eğitimin teşvik edilmesi, çocuk işçiliğinin yaygınlaştırılması ve bu alandaki tüm adımların özel sektörün ihtiyacına uygun olarak planlanacağına işaret ediyor.

Belgede mesleki eğitim adı altında çocuk işçiliğinin ilkokuldan itibaren teşvik edilmesi, meslek ortaokulları açılarak çocuk işçiliğinin yaşının düşürülmesi, 7 ve 8. sınıftan itibaren "Zanaat Atölyeleri" kurulması, çocuk işçi cehennemine dönüşen MESEM'lerin yaygınlaştırılması, OSB'lere pansiyonlu meslek liseleri kurulması öne çıkıyor. Belgede, geçici koruma altındaki bireyler (mülteciler) ile ne eğitimde ne de istihdamda yer alan çocuklar, 9. sınıftan itibaren sınıfta kalan tüm öğrencilerin MESEM'lere yönlendirileceği belirtiliyor. **MESEM'lerle 14 yaşına indirilen çocuk işçiliği, meslek ortaokulları ile 10 yaşına inecek** ve ilkokuldan itibaren tüm okul kademelerinde mesleki eğitim teşvik edilecek.

2024-2025 eğitim öğretim yılının açılmasından önce TÜSİAD'ın "Geleceğimiz için Eğitimi Birlikte Konuşmak" başlıklı ve 5 Eylül tarihli konferansında Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin konuştu ve meslek liselerinde öğrenim gören öğrenci oranının %15 arttığını açıkladı. Bakan Tekin aynı zamanda ilk mesleki eğitim ortaokullarının ise Bursa, Sivas, Konya ve Burdur'da açılacağını duyurdu.

Belgede temel olarak öne çıkan başlıklar ise şöyle:

Mesleki ve teknik eğitimde 12. Kalkınma Planında belirlenen öncelikli sektörler başta olmak üzere iş gücü piyasasının ihtiyacına uygun alan ve dallar açılacak. Türkiye'nin çocuk nüfus oranı ve çalışma çağındaki nüfusu ile demografik açıdan önemli fırsatlara sahip olduğuna işaret edilerek özel sektörün nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla işbaşı eğitimini önceleyen yaklaşımla yoğunlaştırılmış mesleki eğitim verilecek. Temel amaç olarak sektörle iş birliği içinde öğrencilerin istihdama hazırlanacağı belirtildi.

MEB'in stratejik planına uygun olarak mesleki teknik eğitimde "sektör içi okul", "sektöre entegre okul" gibi kavramlarla çocuklar ucuz iş gücü olarak hazırlanacak. "Sektörle iş birliği protokolleri yaygınlaşacak" denilen belgede, organize sanayi bölgelerinde mesleki ve teknik okullar ile pansiyon binalarının birlikte planlanarak teşvikler artırılabilecek.

Buna uygun olarak 2024'te OSB içindeki ve dışındaki **özel meslek lisesi sahiplerine öğrenci başına 57 bin TL'ye varan teşvik verilmesi kararı alındı.**

Öğretmenlere "Sektör Eğitimi" Verilecek: Öğretmenlerin eğitimi, istihdamı ve öğretmen alım kontenjanları da mesleki ve teknik eğitime göre planlanacak.

Belgenin stratejik hedefleri ise şu maddeler altında toplandı:

- 7. ve 8'inci sınıftan itibaren bütün bireylerin mesleki eğitime erişimi sağlanacak
- 8'inci sınıf öğrencileri meslek seçimlerinde teşvik edilecek, ailelere gerekli rehberlik hizmeti sağlanacak.

• 11'inci sınıftan itibaren mesleki ve teknik eğitim kurumları ile sektörün bir araya geleceği kariyer fuarları düzenlenecektir

• İlköğretimden itibaren öğrenciler başta olmak üzere toplumun tüm kesimlerine İŞKUR aracılığıyla mesleki eğitim farkındalık çalışmaları yapılacak.

• Akademik eğitim alan ortaöğretim öğrencileri için de meslek edinme imkanları geliştirilecek.

• Geçici koruma altındaki bireyler de dahil olmak üzere ne eğitimde ne de istihdamda olan gençler, mesleki eğitim merkezi programlarına yönlendirilecek.

• Bağımsız MESEM sayısı artırılacak.

Belgede ne yazık ki İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ'ne dair tek bir satır bile yok.

"Mesleki ve Teknik Eğitimde Öğretim Programları" başlığı adı altında 12. Kalkınma Planına atıf yapılarak şu ifadelerle yer veriliyor: "Belirlenen öncelikli sektörler başta olmak üzere iş gücü piyasasının güncel ihtiyaçlarına uygun nitelikli insan kaynağı yetiştirecek alan ve dallar açılacak. Özel sektörün

nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla yoğunlaştırılmış mesleki eğitim verilecek. **Ahilik kültürü temelinde öğrencilerin milli ve manevi değerlere duyarlılıkları artırılacak**, ülke genelinde ahilik hareketi oluşturulacak. Okulların döner özel sektör çalışmaları eğitim ve öğretim sürecinin destekleyicisi olarak tasarlanacak.” Antalya’da Akdeniz Sanayi Sitesi Kooperatifi’nin isteği üzerine il müftülüğü camilerde çocukları MESEM’e göndermek üzere vaaz verme kararı aldı.

MEB meslek liselerini ve mesleki eğitimi tamamen çocuk işçi merkezine dönüştürmek istiyor. Bu okullardaki dibe vuran teorik, akademik eğitimi bile çok bulan MEB, “Yüzde 11 akademik eğitim, yüzde 89 mesleki eğitim” örneğiyle teorik eğitim yerine tüm sürecin sanayide, işletmede çocukların çalıştırılmasına uygun düzenleyecek.

Türkiye’de mesleki eğitim verilerine göre;

- Mesleki ve teknik okul sayısı: 3 bin 790,
- Meslek liselerinde okuyan öğrenci: 1 milyon 745 bin,
- Meslek liselerinin ortaöğretim içindeki oranı: Yüzde 36.9,
- Özel mesleki ve teknik okul sayısı: 337,
- Özel mesleki liselerindeki öğrenci sayısı: 151 bin 655,

TÜM-İŞ KONFEDERASYONU
İZMİR TEMSİLCİSİ
ÜLKÜ ŞEYDA BAŞARANER